

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədrisin təşkili və təlim
texnologiyaları üzrə prorektor v.i.e:

 dos. Zaur Məmmədov
"31" 01. 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050101 – Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi

Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil

Kafedra: Azərbaycan dili və ədəbiyyat

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Müasir Azərbaycan dili-2. **Fənn proqramı:** Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 09.12.2014-cü il tarixli 1246 sayılı əmrinə əsasən çap edilib. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti. Bakı, 2014.

Kodu: IF-B06.2

Tədris ili: I (2022-2023) II semestr

Tədris yükü: Auditoriya saati - 75 (45 saat müh, 30 saat sem.)

Tədris alma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 7 kredit

Auditoriya: №

Saat:

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: Əliyev Əlirza, fil.e.n., dosent

Məsləhət günləri və saati:

E-mail ünvanı: alirza.a.@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri, Əli Məmmədov küçəsi - 40 , 2 saylı tədris korpusu.

III. Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat:

1. S.Cəfərov. Müasir Azərbaycan dili-2 (Leksikologiya). Bakı, 2007.
2. A.Qurbanov. Müasir Azərbaycan ədəbi dili. Bakı, 2004.
3. H.Həsənov. Azərbaycan dilinin leksikası. Bakı, 2004.
4. B.Xəlilov. Azərbaycan dilinin leksikası. Bakı, 1998.

Əlavə ədəbiyyat:

1. Z.Verdıyeva, F.Ağayev və M.Adilov. Azərbaycan dilinin semasiologiyası. Bakı, 1979.
2. H.Həsənov. Sözlərin strukturu və formaları. Bakı, 2001.
3. Ə.Əliyev. Azərbaycan dilinin istifadə dairəsinə görə leksikası. Bakı, 2001.
4. Ə.Əliyev. Azərbaycan dilində jarqonlar. Bakı, 2018.
5. Ə.Əliyev. Bədii dildə onomastik vahidlər. Bakı, 2021

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən Müasir Azərbaycan dili (fonetika) fənninin tədrisi vacibdir.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Müasir Azərbaycan dilinin tam və hərtərəfli tədqiqində dilin leksik cəhətdən öyrənilməsinin əhəmiyyəti əvəssizdir. Bu baxımdan müasir Azərbaycan dili leksikologiyasının ən başlıca məqsədi dilin leksik tərkibini bir sistem kimi öyrənməkdir. Burada sözün mahiyyəti, qrupları, leksik tərkibin mənşəyi, istifadə dairəsi, aktiv və passivliyi, onomastik vahidlər, frazeoloji vahidlər, lüğətin növləri, söz yaradıcılığı və onun növləri və s. araşdırılır. Leksikologiyanın əsas məqsədi dilin lüğət tərkibinin bir elm kimi öyrənməkdir. Bundan əlavə söz və onun dildə

mövqeyi, mahiyyəti, leksik sematik qrupları, mənşəyi, aktivliyi, passivliyi, istifadə dairəsi, üslubi imkanlarını, frazeoloji birləşmələrini araşdırmaqdır. Leksikoqrafiya və söz birləşmələrinin öyrənilməsi də bu fənnin məqsədinin tərkib hissəsi sayılır.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50

balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə, 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Əgər fənn üzrə həm seminar və həm də laboratoriya varsa onda 10 bal seminara, 10 bal isə laboratoriyaya görə verilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilər.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	Əla	A
2.	81-90	Çox yaxşı	B
3.	71-80	Yaxşı	C
4.	61-70	Kafi	D
5.	51-60	Qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	Qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir göröləcək.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 45 saat , seminar 30 Cəmi: 75saat

№	Keçirilən mühazirə mövzularının məzmunu	Saat	Tarix
	I kollokvium mövzuları		
1.	Leksikologiyanın məqsəd və vəzifələri. Söz və onun mahiyyəti Plan: 1.Leksikologiya, onun mövzusu, məqsəd və vəzifələri 2.Leksikologiyanın növləri 3. Söz və onun mahiyyəti 4. Sözüñ leksik və qrammatik mənalari Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
2.	Forma və məzmunca söz qrupları. Çoxmənalı sözlər Plan: 1.Məzmun və formaca söz qurupları. 2. Sözüñ tək və çoxmənalılığı 3. Dilimizdə çoxmənalılığın söz yaradıcılığı prosesində əhəmiyyəti. 4. Nitq hissələri əsasında çoxmənalılıq Mənbə: [1,2,3,4,5. Səh]	2	
3.	Omonimlər Plan: 1. Omonimlər a) çoxmənalı sözlərlə omonimlərin fərqi b) dilimizin daxili	2	

	imkanları hesabına yaranan omonimlər c) xarici omonimlər Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]		
4.	Sinonimlər Plan: 1.Sinonimlər və onların nitqdə rolu. 2. Sinonimlərin yaranma yolları və növləri 3. Nitq hissələri əsasında sinonimlərin təsnifi Mənbə: [1,2,3,4,5. Səh]	2	
5.	Antonimlər Plan: 1.Antonimlər və onların növləri. 2.Nitq hissələri əsasında antonimlərin təsnifi Mənbə: [1,2,3,4,5. Səh]	2	
6.	Azərbaycan dilinin mənşə etibarilə leksikası Plan: 1.Müasir Azərbaycan dilinin mənşə etibarilə leksikası 2. Əsl Azərbaycan sözləri və qohum dillərə məxsus sözlər Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
7.	Alınma sözlər Plan: 1.Alınma sözlər və onların tərkibi. 2. Ərəb-fars sözləri və onları fərqləndirən xüsusiyyətlər 3. Rus dili və rus dili vasitəsilə başqa dillərdən alınan sözlər Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
II kollokvium mövzuları			
8.	Azərbaycan ədəbi dilinin aktiv və passivliyinə görə lüğət tərkibi Plan: 1. Azərbaycan ədəbi dilinin aktiv və passivliyinə görə lüğət tərkibi 2. Lüğət tərkibi və lüğət fondu 3. Köhnəlmiş sözlər: a) arxaizmlər b) tarixizmlər 4. Neologizmlər Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
9.	Azərbaycan dilinin istifadə dairəsinə görə leksikası Plan: 1. Azərbaycan dilinin istifadə dairəsinə görə leksikası 2. Dialekt və peşə-sənət leksikası 3. Terminlər 4.Onomastik vahidlər və s. Mənbə: [1,2,3,4,5,6,7,8. Səh]	2	
10.	Jarqon leksikası və arqotizmlər Plan: 1. Jarqon leksikası və arqotizmlər 2. Jarqonların növləri Mənbə: [1,2,3,4,5,6,7,8. Səh]	2	
11.	Vulqarizmlər, varvarizmlər Plan: 1.Vulqarizmlər 2. Varvarizmlər Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
12.	Ədəbi dilin üslubları. Bədii və elmi üslublar. Plan: 1.Ədəbi dilin üslubları. 2. Bədii üslub 3. Elmi üslub Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
13.	Publisistik və epistolıy üslublar Plan: 1.Publisistik üslub . 2. Epistolıy üslub Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
14.	Rəsmi-ışğuzar üslub və işğuzar sənədlər Plan: 1.Rəsmi-ışğuzar üslub 2. İşğuzar sənədlər Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
15.	Azərbaycan dilinin leksik sistemində onomastik vahidlər Plan: 1. Onomastik sistemi, antroponimlər Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
16.	Müasir Azərbaycan dilində frazeoloji birləşmələr Plan: 1.Müasir Azərbaycan dilində frazeoloji birləşmələri 2. Frazeoloji leksikanın tərkibi Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
17.	İbarələr, atalar sözləri, məsəllər və hikmətli sözlər Plan: 1.İbarələr. 2. Atalar sözləri və məsəllər 3. Hikmətli sözlər Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
18.	Leksikoqrafiya Plan: 1. Leksikoqrafiya	2	

	2. Türk dillərinin leksikoqrafiyası tarixindən 3. Lüğətlərin növləri Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]		
19.	Azərbaycan dilində söz yaradıcılığı. Leksik yolla söz yaradıcılığı Plan: Azərbaycan dilində söz yaradıcılığı. Leksik yolla söz yaradıcılığı 2. Dialekt və şivələr hesabına sözlərin 3. Alınma sözlər və yeni mənə kəsb etmə hesabına sözlərin Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
20.	Morfoloji yolla söz yaradıcılığı Plan: 1. Morfoloji yolla söz yaradıcılığı. 2. Leksik və qrammatik şəkilçilər Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
21.	Ad, feil və zərf düzəldən şəkilçilər Plan: 1. Ad düzəldən şəkilçilər: a) adlardan ad düzəldən şəkilçilər, b) feillərdən ad düzəldən şəkilçilər 2. Feil düzəldən şəkilçilər: a) adlardan feil düzəldən şəkilçilər, b) feillərdən feil düzəldən şəkilçilər 3. Zərf düzəldən şəkilçilər Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
22.	Sintaktik yolla söz yaradıcılığı Plan: 1. Sintaktik yolla söz yaradıcılığı Mənbə: [1,2,3,4,5,6. Səh]	2	
23.	Mürəkkəb sözlərin nitq hissələrinə görə təsnifi və xüsusiyyətləri Plan: 1. Mürəkkəb sözlərin nitq hissələrinə görə növləri Mənbə: [1,2,3,4,5,6,7,8. Səh]	1	

№	Keçirilən seminar mövzularının məzmunu	Saat	Tarix
1.	Leksikologiya, onun məqsəd və vəzifələri. Söz və onun mahiyyəti.	2	
2.	Forma və məzmunca söz qrupları; çoxmənalı sözlər.	2	
3.	Omonimlər.	2	
4.	Sinonimlər və antonimlər.	2	
5.	Azərbaycan dilinin mənşə etibarilə lüğət tərkibi, əsl Azərbaycan və qohum sözlər.	2	
6.	Alınma sözlər.	2	
7.	Azərbaycan ədəbi dilinin aktiv və passivliyinə görə lüğət tərkibi.	2	
8.	Azərbaycan dilinin istifadə dairəsinə görə leksikası.	2	
9.	Azərbaycan dilinin üslubca leksikası. Bədii və elmi üslublar.	2	
10.	Publisistik və epistolaryar üslublar.	2	
11.	Azərbaycan dilinin leksik sistemində onomastik vahidlər.	2	
12.	Müasir Azərbaycan dilində frazeoloji birləşmələr.	2	
13.	Leksikoqrafiya.	2	
14.	Azərbaycan dilində söz yaradıcılığı; leksik yolla söz yaradıcılığı.	2	
15.	Morfoloji və sintaktik yolla söz yaradıcılığı.	2	

XI. Fənn üzrə tələblər:

- Dilin leksik tərkibi haqqında məlumata nail olmaq
- Leksik-semantiv söz qruplarının və onların vəzifələrini müəyyənləşdirmək
- Onomastik vahidlərin tərkib hissələri haqqında məlumata yiyələnmək
- Dilimizin mənşə etibarilə leksik tərkibini öyrənmək
- Funksional üslublar və onların qarşılıqlı əlaqələrinə dair lazımı məlumat əldə etmək
- Leksikoqrafiya və frazeoloji birləşmələr, söz yaradıcılığının əsası

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Müasir Azərbaycan dilinin tam və hərtərəfli tədqiqində dilin leksik cəhətdən öyrənilir.
- Leksikologiyanın ən başlıca məqsədi dilin leksik tərkibini bir sistem kimi öyrənməkdir.
- Tələbələr sözün mahiyyəti, qrupları, leksik tərkibin mənşəyi, istifadə dairəsi, aktiv və passivliyi, onomastik vahidlər, frazeoloji vahidlər, lüğətin növləri, söz yaradıcılığı və onun növlərini mənimsəyir.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV: Kollokvium sualları:

I Kollokvium sualları

1. Leksikologiyanın mövzusu, məqsəd və vəzifələri.
2. Leksikologiyanın növləri.

3. Sözlün tək və çoxmənalılığı.
4. Nitq hissələri əsasında çoxmənalılıq.
5. Omonimlər.
6. Dilimizin daxili imkanları hesabına yaranan omonimlər.
7. Xarici omonimlər.
8. Sinonimlər
9. Nitq hissələri əsasında sinonimlərin təsnifi.
10. Antonimlər və onların növləri.
11. Nitq hissələri əsasında antonimlərin təsnifi.
12. Müasir Azərbaycan dilinin mənşə etibarilə lüğət tərkibi.
13. Əsl Azərbaycan sözləri və qohum dillərə məxsus sözlər.
14. Alınma sözlər.
15. Azərbaycan dilinin istifadə dairəsinə görə leksikası.

II Kollokvium sualları

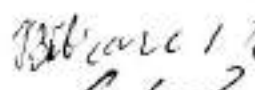
1. Lüğət tərkibi və lüğət fondu.
2. Köhnəlmiş sözlər; arxaizmlər və tarixizmlər.
3. Neologizmlər.
4. Dialekt və peşə-sənət leksikası.
5. Jarqon leksikası və arqotizmlər.
6. Azərbaycan dilinin üslubca leksikası.
7. Bədii üslub.
8. Elmi üslub.
9. Publisistik üslub.
10. Epistolıyar üslub.
11. Azərbaycan dilinin onomastik sistemi.
12. Toponimlər və onların tərkibi.
13. Frazoloji leksikanın tərkibi.
14. Atalar sözləri və məsəllər.
15. Leksikoqrafiya

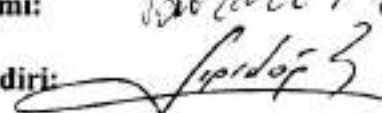
XV. İmtahan sualları:

1. Leksikologiyanın mövzusu, məqsəd və vəzifələri.
2. Leksikologiyanın növləri.
3. Söz və onun mahiyyəti.
4. Sözlün leksik və qrammatik mənalari.
5. Məzmun və formaca söz qrupları.
6. Sözlün tək və çoxmənalılığı.
7. Dilimizdə çoxmənalılığın söz yaradıcılığında əhəmiyyəti.
8. Nitq hissələri əsasında çoxmənalılıq.
9. Omonimlər.
10. Dilimizin daxili imkanları hesabına yaranan omonimlər.
11. Xarici omonimlər.
12. Sinonimlər və onların nitqdə rolu.
13. Sinonimlərin yaranma yolları və növləri.
14. Nitq hissələri əsasında sinonimlərin təsnifi.
15. Antonimlər və onların növləri.
16. Nitq hissələri əsasında antonimlərin təsnifi.
17. Müasir Azərbaycan dilinin mənşə etibarilə lüğət tərkibi.
18. Əsl Azərbaycan sözləri və qohum dillərə məxsus sözlər.
19. Alınma sözlər.
20. Ərəb-fars sözləri və onları fərqləndirən xüsusiyyətlər.
21. Rus dili və Avropa dillərindən alınan sözlər.
22. Azərbaycan ədəbi dilimizin aktiv və passiv fondu.
23. Lüğət tərkibi və lüğət fondu.
24. Köhnəlmiş sözlər; arxaizmlər və tarixizmlər.

25. Neologizmlər.
26. Vulqarizmlər
27. Varvarizmlər
28. Azərbaycan dilinin istifadə dairəsinə görə leksikası.
29. Dialekt və peşə-sənət leksikası.
30. Terminlər.
31. Jarqon leksikası və arqotizmlər.
32. Jarqonların növləri.
33. Azərbaycan dilinin üslubca leksikası.
34. Məişət leksikası.
35. Şifahi və yazılı ədəbi dil leksikası.
36. Ədəbi dilin üslubları.
37. Bədii üslub.
38. Elmi üslub.
39. Publisistik üslub.
40. Epistolyar üslub.
41. Rəsmi-işgüzar üslub
42. İşgüzar sənədlər
43. Azərbaycan dilinin onomastik sistemi.
44. Antroponimlər və onların tərkibi.
45. Toponimlər və onların tərkibi.
46. Müasir Azərbaycan dilində frazeoloji birləşmələr.
47. Frazeoloji leksikanın tərkibi.
48. Atalar sözləri və məsəllər.
49. Hikmətli sözlər.
50. Leksikoqrafiya
51. Türk dillərinin leksikoqrafiyası tarixindən
52. Lüğətlərin növləri.
53. Azərbaycan dilində söz yaradıcılığı; leksik yolla söz yaradıcılığı.
54. Dialekt və şivələr hesabına sözləşmə.
55. Morfoloji yolla sözləşmə.
56. Ad düzəldən şəkilçilər.
57. Feil düzəldən şəkilçilər.
58. Zərf düzəldən şəkilçilər.
59. Sintaktik yolla söz yaradıcılığı.
60. Onomastik sistem, antroponimlər

“Müasir Azərbaycan dili-2” fənninin sillabusu 050101-Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. “Azərbaycan dili və ədəbiyyat” kafedrasının 31 yanvar 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur.(Protokol № 05).

Fənn müəllimi: **dos.Ə.B.Əliyev**

Kafedra müdiri: **dos.Q.İ.Rufullayev**